

УДК 343.9:[2:061.234] (477)

Ірина Геннадіївна ЛУЦЕНКО

(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОТАЛІТАРНИХ СЕКТ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У статті розглянуто досвід зарубіжних країн з протидії діяльності тоталітарних сект, що проводиться на рівні держави, правоохоронних органів та громадських організацій. Зазначений досвід дасть змогу створити ефективні механізми протидії діяльності тоталітарних сект в Україні, оскільки в європейських країнах набагато раніше і держава, і громадськість зіткнулися з протиправними діями тоталітарних сект, а також руйнівними наслідками їх діяльності.

Ключові слова: *тоталітарні секти, релігійна сфера, законодавство, зарубіжний досвід.*

Постановка проблеми. Головним обов'язком правової держави є захист і забезпечення прав і основних свобод людини і громадянина в усіх сферах суспільного життя, релігійна не є винятком. Крім того, вона все частіше привертає увагу спільноти, науковців різних галузей, представників традиційних релігій та працівників правоохоронних органів, що пояснюється не просто зацікавленістю, а вимушеною стурбованістю.

© Луценко І. Г., 2016

На державному рівні релігійні відносини регулюються як національним законодавством (Конституцією України, законами України «Про свободу совісті та свободу релігійної організації», «Про альтернативну (невійськову) службу» (у ред. від 18.02.1999 р.), так і чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а саме тими, в яких закріплюється свобода віросповідання. До них належать Загальна декларація прав людини (ООН, 1948, Ст. 18), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (ООН, 1966, Ст. 18) та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Рада Європи, 1950).

З огляду на сказане слід додати, що маючи чималу нормативно-правову базу з питань регулювання відносин у релігійній сфері, наша держава все-таки не може повною мірою захистити своїх громадян від небезпечного втручання у їх духовний світ. Йдеться про небезпечну діяльність релігійних організацій, а саме тоталітарних сект, які під гаслами про «безсмертя» або наближення «апокаліпсису» посягають на фізичне і психологічне здоров'я людини, її майно, а також нехтують історично усталеними традиціями, самобутністю, культурою нації, протиставляють себе існуючому правопорядку і навіть підривають національну безпеку країни. Крім того, такі організації підбурюють та заохочують до порушення законодавства.

З огляду на сказане додамо, що в цьому питанні для нашої держави цінним є досвід зарубіжних країн, адже боротьба з небезпечними релігійними організаціями в них почалася кілька десятиліть тому і вже має позитивні результати у вигляді нормативно-правових актів, рішень судів, створення відповідних владних і суспільних організацій тощо.

Врахування надбань інших держав, внесення змін до чинного законодавства України у сфері релігійних відносин дозволить попередити виникнення небезпечних релігійних організацій, а, може, навіть заборонити існуючі, удосконалити роботу правоохоронних органів та органів правосуддя, а також вчасно надати відповідну кваліфіковану допомогу постраждалим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Міжнародний досвід протидії тоталітарним релігійним сектам вивчався такими авторами, як В. Петрик, А. Кузьменко, В. Глушков, Л. Барах, І. Олександрова, Є. Белоножко та ін., а також як приклади використовується у працях багатьох науковців.

Метою статті є розгляд міжнародної практики запобігання поширенню тоталітарних релігійних та псевдорелігійних організацій.

Виклад основного матеріалу. Перш за все слід вказати, що у зв'язку із зростанням занепокоєння світової спільноти, викликаним

діяльністю таких організацій, Комітет Європарламенту у справах молоді, культури та спорту ще у квітні 1984 р. підготував і представив доповідь «Про активність деяких новітніх релігійних рухів у країнах Європейської Співдружності» (яка отримала назву Коттрела за ім'ям доповідача).

Згодом була розроблена низка актів, спрямованих на захист людини від діяльності тоталітарних сект, що проявляється у злочинних посяганнях на майнові права, свободу, особисту недоторканність, статеву недоторканість, а також життя і свободу, серед яких: рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи від 5 лютого 1992 р. № 1178, резолюція Європарламенту від 29 лютого 1996 р., рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1412 (1999) «Протиправні дії сект», рішення Кабінету Міністрів Ради Європи № 9220 (засідання 765) від 19 вересня 2001 р. щодо рекомендації Асамблеї Ради Європи № 1412 (1999) «Протиправні дії сект», рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи № 1804 (2007).

Спираючись на вищеназвані документи, уряди багатьох країн змінили та удосконалили власне законодавство, скорегували роботу урядових та громадських організацій, а також діяльність право-охоронних та судових органів. Наведемо приклади.

Федеративна Республіка Німеччина, яка не має спеціального закону про релігію і релігійні організації, врегульовує це питання (тобто дії у площині релігійних переконань) нормами Конституції ФРН.

Так, Основний Закон ФРН зобов'язує державу дотримуватися нейтралітету у релігійних та світоглядних питаннях, гарантуючи свободу віросповідання та світогляду. Втручатися у цю сферу держава може лише за умови врахування суперечливих інтересів сторін і в разі необхідності, захистити конституційні права третіх осіб, підтримати конституційний порядок [1].

Федеральний уряд провадить діяльність з інформування населення про нові релігійні та ідеологічні угруповання в рамках своїх конституційних обов'язків та прав. З цього приводу Федеральний Конституційний Суд 23 травня 1989 р. ухвалив рішення, в якому визначено, що на підставі своїх конституційно-правових обов'язків щодо інформування та роз'яснювальної роботи для громадськості уряд має право поширювати інформацію про нові релігійні угруповання та висловлювати попередження, не порушуючи водночас принципу нейтралітету. До речі, аналогічної думки дотримується й Європейська комісія з прав людини. Вона підтверджує, що державу наділено повноваженням «в об'єктивний, але критичний спосіб надавати інформацію про релігійні громади та секти». Подібна інформаційна діяльність не суперечить

ст. 9 («Свобода думки, совісті, світогляду та релігії») Конвенції про захист прав людини та основні свободи [1].

Крім того, поліція ФРН користується переліком потенційно небезпечних деструктивних релігійних організацій, за керівниками та активістами яких ведеться особливе спостереження. Якщо про діяльність будь-якого релігійного угруповання Німеччини з'являються численні свідчення, що в ній відбувається жорсткий тиск на членів або вони залучаються до проведення антидержавної діяльності, то Федеральне міністерство сім'ї, осіб похилого віку, жінок та молоді поширює інформаційні матеріали, де звертає увагу громадян на викриті факти, попереджаючи їх про небезпеку, котру завдає членство у тому чи іншому культі [2].

Переважає більшість державних органів, деякі політичні партії та структури ділових кіл при анкетуванні вимагають від своїх нових членів або співробітників повідомляти, чи належать вони до будь-якого культу тоталітарного спрямування.

Яскравим прикладом пильної уваги до цього питання державних структур є той факт, що свого часу посольство ФРН у Москві висловило своє занепокоєння поширенням на території Росії так званих «молодіжних сект» і надіслало вербальну ноту з цього приводу. У цьому документі вказується, що Федеральний уряд Німеччини тривалий час інтенсивно займається вивченням питань щодо діяльності так званих «молодіжних сект», передусім у зв'язку з можливою загрозою для соціального розвитку молоді, що становить діяльність подібних угруповань: «По мнению Федерального правительства опасность от так называемых молодёжных сект заключается, в частности, в том, что иерархическая, авторитарная структура часто противоречит общепризнанным демократическим ценностям, в том, что их основополагающая идеология и претензии на абсолютную правоту убеждений о «Пути к спасению души» соблазняют людей и полностью овладевают теми, кто ищет для себя перемен и новых ориентиров, а также в требовании безоговорочного подчинения своих членов, для чего порой применяются изощрённые угрозы. Отрицательными последствиями членства в этих сектах могут быть: срыв школьного и профессионального образования членов, коренные изменения их личности и утрата восприятия действительности, что, как правило, приводит к конфликтам с родственниками, близкими людьми. Кроме того, в результате изменений в жизненной идеологии, а также в связи с использованием сектами методов воздействия на психику человека могут возникнуть психосоциальные проблемы».

У Німеччині першими почали займатися цими новими процесами великі Церкви (католицька та євангелічна). Уповноважені цих Церков у справах сект стали висувати ініціативи щодо вчинення певних дій, причому, і це важливо, такі ініціативи розроблялися за зверненнями людей, яких діяльність подібних груп торкнулася безпосередньо (батьків, родичів, друзів та колишніх прихильників). Саме цими представниками Церков було запропоновано створити інститути для збору відповідної інформації та доведення її до громадськості. До цієї справи долучилися й інші структури. Так, експерти Федерального та земельного відомства захисту конституції основного контррозвідувального органу Німеччини вважають, що агенти, які задіяні в розробці «Церкви саєнтології», потребують психологічної підготовки та реабілітації. З огляду на це передбачається, що програми підготовки фахівців, які мають стати членами саєнтологів (таке перед ними ставиться завдання), будуть опрацьовуватися і кадровими співробітниками Федерального та земельного відомства захисту конституції. Крім того, для таких осіб організовується спеціальне психологічне обслуговування, а для попередження переслідування з боку саєнтологів вживаються заходи, спрямовані на повне прикриття співробітника, який бере участь у розробці секти, включаючи його сім'ю та друзів. Представники німецької контррозвідки докладають зусиль до того, щоб оперативні працівники потрапили в керівні структури секти, для цього, зокрема, передбачається виділення додаткових коштів.

Проте не тільки Німеччина занепокоєна поширенням тоталітарних сект, а цілий ряд країн також намагається їм протистояти, про що свідчить їх активна діяльність. [2].

Так, уряд і національні збори Франції вивчають саме явище, тобто новітні релігійні рухи, їх ідеологію, щоб визначитися з тим, чи доцільно приймати законодавчі акти стосовно регламентації діяльності неокультів у Франції, а якщо так, то які. З цією метою за пропозицією Президента Франції Ж. Ширака у липні 1995 р. було парламентську комісію на чолі з депутатом Національних зборів Франції Аленом Гестом. Ознайомившись із документами державних установ Франції, проаналізувавши результати наукових досліджень, зміст бесід з науковцями та спираючись на опитування свідків і жертв діяльності сект, ця комісія підготувала доповідь.

Із тексту стає зрозуміло, що особливе занепокоєння викликало залучення до новітніх релігійних рухів дітей, які ще не можуть передбачити майбутніх негативних наслідків перебування в них та виконання відповідних культових правил.

У доповіді також відзначалося, що діяльність окремих сект завдає шкоди державі та суспільству в цілому. Деякі неокульти відкрито виступають проти наявних у суспільстві моральних норм, вважаючи, що тільки норми, корті діють у цих угрупованнях, мають право на існування. Це призводить у деяких випадках до провокування суспільних заворушень. Крім того, наголошувалося, що окремі секти займаються підпільним виробництвом різноманітної продукції, незаконною фінансовою діяльністю, завдаючи економічної шкоди державі.

Головним (тобто лейтмотивом) положенням можна назвати те, що при окресленні заходів із запобігання негативним наслідкам діяльності певної частини неокультур було акцентовано на доцільності «підвищення пильності держави та суспільства до сект та їх діяльності». Зокрема, визнано за необхідне ретельне вивчення самого феномену новітніх релігійних рухів і поширення інформації про їх діяльність; більш суворе застосування чинного законодавства у випадках порушення цими угрупованнями прав людини на свободу, працю, громадський порядок, податкового та економічного законодавства. Також окремо звернуто увагу на можливість надання моральної та психологічної допомоги колишнім членам сект.

Додамо, що у доповіді для поліпшення контролю за діяльністю релігійних організацій з боку держави пропонувалося створити підпорядкований безпосередньо Прем'єр-міністру Франції Міжміністерський координаційний орган, котрий мав би відповідні адміністративні та правові важелі впливу, а також окреме фінансове забезпечення. До завдань такого органу входило б вивчення та відслідковування у взаємодії із зацікавленими інституціями (МВС, Службою загального розвідінформування – RG, Мін'юстом, Міністерством соціальних справ, МЗС, Мінфіном та ін.) усіх аспектів діяльності релігійних організацій. За результатами своєї роботи він мав би складати щорічний звіт для інформування Прем'єр-міністра та інших державних органів, а також вносити пропозиції щодо вдосконалення роботи державних установ з протидії небезпечній діяльності окремих релігійних організацій.

Нині у Франції для захисту населення від шкідливих наслідків діяльності певної частини неокультур створено Комісію при Прем'єр-міністрові, робочу групу в МВС та мережу громадських організацій. Вони розробили ряд рекомендацій і, як наслідок, останнім часом було оголошено про розпуск восьми релігійних груп, серед них «Церква саєнтології», «Трансцендентальна медитація», «Міжнародний хрестовий похід» та інші.

Після масової загибелі членів «Органу сонячного храму», що мала місце у грудні 1995 р. в Франції, французька Служба загального

розвідінформування провела детальне вивчення діяльності 173 неорелігійних утворень, котрі діють у країні. Результатом цього стала опублікована доповідь. При цьому начальник вказаного підрозділу Ів Бертран заявив, що метою його служби була не «інвентаризація сект», а «ґрунтовний аналіз того, яку шкоду суспільству може заподіяти кожна з них».

Крім того, у цих країнах правоохоронні органи з дозволу та за фінансової підтримки уряду створюють псевдоструктури неорелігій з метою позитивного впливу на адептів або компрометації їх лідерів та припинення функціонування сект згідно з чинним законодавством.

Наведемо ще один приклад. Свого часу британська «MI-5» попереджала поліцію і вищі керівні кола про загрозу масових самогубств і організованого насильства з боку сектантів «Органу сонячного храму», Воріт Раю і АУМ Сінрікьо.

В Італії боротьба проти зловживання релігією здійснюється шляхом ретельного збирання інформації про антиконституційні прояви з боку релігійних організацій. Якщо встановлюється, що керівництво тієї чи іншої конфесії забороняє своїм адептам зустрічатися зі своїми близькими та друзями, якщо дітей намовляють проти батьків або держави, а від членів релігійної спільноти вимагають робити значні фінансові внески, передавати майно, заповідати гроші тощо, тоді у дію вступає Кримінальний кодекс. Спецслужби Італії з урахування зростання кількості злочинів, вчинених сектантами, вживають відповідних запобіжних заходів із залученням поліції та спецпідрозділів «ДАІ» і «РОС».

В Іспанії за підписаними з владними структурами угодами певні привілеї має католицька церква. Окремо виділені «глибоко укорінені церкви меншин», яким надано ряд переваг порівняно з іншими віросповіданнями. Усі конфесії діють в межах загального законодавства і лише включені до релігійних об'єднань.

В Австрії у 1997 р. прийнято закон про релігії, згідно з яким привілейований статус надано 12-ти «визнаним релігіям».

Різно негативно оцінили діяльність неорелігій тоталітарного спрямування учасники Міжнародного семінару «Вибух окультного тоталітаризму у сучасному світі» (Данія, 1995 р.).

У Бельгії для відслідковування процесів, що відбуваються у так званому «сектантському середовищі», створена спеціальна служба «Сюрте де Л'Ета», котра разом із виконанням інших функцій збирає і видає всю необхідну інформацію щодо порушення законодавства на релігійному ґрунті.

У США існує практика вивчення за допомогою ФБР діяльності релігійних організацій у випадку, коли до муніципальних органів або до поліції надійшло декілька скарг, як правило, не менше п'яти [3]. Політика запобігання можливим негативним наслідкам діяльності певних релігійних організацій у Сполучених Штатах формується переважно, спираючись на потребу в широкій поінформованості суспільства. Будь-яка інформація такого характеру підлягає оприлюдненню через всі засоби масової інформації, включаючи комп'ютерну мережу. У США, крім того, діють закон про відповідальність за психонасилля і майже 2000 правових норм, що регулюють взаємовідносини держави з релігійними організаціями. Останнім часом у цій державі активізувалася робота з протидії певній частині представників неокультів. Зокрема, професор психотерапії Каліфорнійського університету, доктор Маргарет Зінгер виділила елементи, що роблять ці культи привабливими. На переконання науковця, це те, що вони:

- пропонують спрощені життєві принципи;
- дають хибне відчуття спільності та захищеності від життєвих труднощів;
- допомагають отримати роботу, успіх, визнання.

Маргарет Зінгер закликає бути обережними з вербувальниками з різних культів, бо ризик стати його членом підвищується при особистому контакті з ними. У зв'язку з цим вона радить: «Будьте обережні з людьми занадто приязними! Ставтеся дуже уважно до людей, які намагаються дати прості відповіді на складні життєві питання. Сприймайте з насторогою запрошення незнайомих людей завітати на фестивалі, вечерю, семінар. Обережно треба ставитися до запрошень відвідати безкоштовні курси з йоги, психотерапії, медитації з самосвідомістю».

У цьому контексті додамо, що спеціалісти попереджають про існування реальної можливості взяти людину під абсолютний контроль. Переконання під тиском та «промивання мозку» можна здійснити, витягнувши людину з нормальних умов життя та нормального ходу думок і взявши її у контрольований стан.

На підтвердження наведемо цитату із щоденника Дженні Мілз, члена секти «Храм Народів», яка загинула в Гайані разом з іншими прихильниками цього релігійного угруповання, в якій авторка вірно підкреслила різкий контраст між привабливою формою та деструктивним змістом: «Якщо ви зустріли найприязніших людей у вашому житті, які приведуть вас у найтеплішу компанію, де лідером буде сама натхненна та найбільш розуміюча вас людина, якщо ви дізнаєтесь, що мета цієї групи настільки чудова, що ви й не думали, що її можна досягти, знайте, що це занадто красиво, щоб бути правдою».

Невипадково законодавство Японії дає право правоохоронним органам здійснювати трирічний нагляд за діяльністю релігійних організацій, члени яких протягом останніх десяти років звинувачувалися в масових вбивствах. Поліції також дозволяється проводити обшуки за місцем розташування секти, а вказані культи зобов'язані щоквартально надавати доповідь про свою діяльність до органів влади і управління.

Інша країна, інший підхід. У 1999 р. при Прем'єр-міністрові Республіки Польщі створено спеціальну експертну раду з представників зацікавлених міністерств, відомств і католицької церкви, основним завданням якої є координація діяльності державних органів по протидії поширенню сектантства у державі. Міністерству юстиції РП доручено виробити чіткі юридичні визначення понять «релігійні секти», «релігійні групи» і «релігійні рухи», а також надати уряду пропозиції щодо внесення відповідних змін до чинного законодавства. Наглядовій раді по телебаченню та радіомовленню належить напрацювати спеціальні внутрішні інструкції по запобіганню пропаганді сектантства в електронних ЗМІ. А польський єпископ РКЦ у разі вжиття можливих спроб захисту нових деструктивних віровчень в Європі з боку США погрожує «застосуванням авторитету всієї католицької церкви».

У Румунії під тиском православної церкви та громадських об'єднань керівництво у 1999 р. визнало недоцільним проведення в м. Бухарест міжнародної конференції Свідків Іегови.

Президент Латвії запропонував доповнити закон про релігійні організації та Кримінальний кодекс статтями щодо відповідальності незареєстрованих тоталітарних структур за нанесену громадянам фізичну та психічну шкоду. Примітно, що навесні 1986 р. Міністерство юстиції Латвії відмовило у реєстрації Свідкам Іегови.

Законодавство Білорусії забороняє призначення іноземних громадян на керівні посади в релігійних організаціях.

У Вірменії за законом про релігії 1997 р., крім панівної вірменської Апостольської Церкви, всі інші конфесії мають суттєві обмеження.

Стаття 5 Закону Литовської Республіки «Про релігійні громади і спільноти» (1995) містить перелік традиційно існуючих у Литві релігійних громад, які є частиною історичної, духовної та соціальної спадщини країни: католики латинського обряду, католики східного обряду, євангелісти-лютерани, євангелісти-реформати, православні, старообрядці, іудеї, мусульмани-суніти та караїми. Для того, щоб отримати державне визнання, тобто статус традиційної релігії, необхідно мати строк існування не менше 25 років після первинної реєстрації у Литві [5]. При цьому церква відокремлена від держави, і

держава має світський характер, займає позицію нейтралітету по відношенню до всіх релігій.

Безапеляційними доказами небезпечного характеру діяльності тоталітарних сект є матеріали справи, в якій Комітет захисту свободи совісті Російської Федерації під керівництвом Г. Якуніна пред'явив позов до професора О. Дворкіна. Предметом спору стала брошура О. Дворкіна «10 вопросов навязчивому незнакомцу или пособие для тех, кто не хочет быть завербованным», написана на замовлення Православної церкви і яку пан Г. Якунін визнав такою, що не відповідає дійсності та порушує честь, гідність і ділову репутацію нетрадиційних релігійних організацій як у РФ, так і за кордоном. У межах цієї справи захистом було надано суду ряд матеріалів, які засвідчують, що нетрадиційні релігійні організації в інших країнах мають погану репутацію та що про небезпеку їх діяльності там сказано доволі багато, а саме:

- рішення Європейського парламенту від 12 лютого 1996 р. «Про порушення прав людини в нетрадиційних релігійних організаціях», де говориться про жорстоке поводження з людьми, сексуальні домагання, незаконне позбавлення волі, торгівлю людьми, підбурення до насильства, поширення расистських поглядів, торгівлю наркотиками та зброєю, порушення трудового законодавства, незаконну лікарську діяльність та ін.;

- висновки Національної Асамблеї Франції від 22 грудня 1995 р. за результатами розслідування діяльності сект у Франції, які були надруковані в документі «Секти у Франції». У документі наводилися приклади колективного самогубства в сектах, вербування дітей, побиття, пригнічення, позбавлення волі, нелегальної медичної діяльності, а також приклади сексуальної агресії по відношенню до членів сект. Крім того, у висновках Національної Асамблеї Франції робиться посилання на рішення Верховного Суду Версаля (лютий 1995 р.), в якому керівники секти «Цитадель» були визнані винними в насильницьких діях над неповнолітніми, викраденні людей, позбавленні волі, а також зроблені посилання на вирок Верховного Суду Діжона від 9 січня 1987 р., яким визнано винним директора центру «Наркокон» (одного з підрозділів Церкви саєнтології), якого звинувачували в ненаданні допомоги члену секти, який перебував у небезпеці. У документі Національної Асамблеї Франції зроблені також посилання на вирок Верховного Суду Парижа від 13 жовтня 1993 р., яким завідувач виданням журналу саєнтології визнаний винним у наклепі. В американському журналі «Тайм» 6 травня 1991 р. була опублікована стаття Річарда Бехара «Саєнтологія: процвітаючий культ жадоби та влади», в якій йдеться про злочинний характер і мафіозність міжнародної секти саєнтології. По факту цієї

публікації сайєнтологи подали позов проти журналу «Тайм» і вимагали спростування відомостей, які містяться у публікації. У позові було відмовлено;

- рішення Афінського суду від 3 червня 1986 р., яким була розпущена організація під назвою «Культурна організація Бхактіведанта», а її майно передано державі. Суд визнав, що цілі цієї організації суперечать громадському порядку. У судовому рішенні наводяться свідчення протиправної діяльності цього нетрадиційного релігійного руху та заподіяння шкоди психічному і фізичному здоров'ю людей;

- довідка посла РФ у ФРН пана Терехова на ім'я заступника міністра охорони здоров'я Шабаліна від 20 вересня 1996 р., в якій повідомляється, що в Германії були винесені вироки та судові рішення у справах, які були відкриті у зв'язку з протиправною діяльністю нетрадиційних релігійних організацій;

- рішення окружного суду м. Фукуока (Японія) від 27 травня 1994 р. та заява національної мережі юристів Японії від березня цього ж року. Ці документи були присвячені справі Церкви Об'єднання Муна. Окружний суд м. Фукуока 27 травня 1994 р. у своєму рішенні визнав, що діяльність Асоціації Святого Духа за об'єднання всесвітнього християнства (Церква Об'єднання Муна) – це, по суті, недобросовісна торгівля, ціль якої – отримання прибутку шляхом обману і залякування громадян. Зазначено, що члени цієї секти змушують людей купувати іменну печатку або чотки, причому, пояснюючи необхідність покупки, продавці заявляють, що таким чином людина зможе звільнитися від страшної долі своїх предків, стверджуючи, що батьки скоро помруть, діти захворіють, чоловік буде зраджувати та ін., якщо не придбати ці предмети прямо зараз. Такі проповіді тривали, і багато людей купували ці предмети від страху перед зловісним пророцтвом, намагаючись назавжди позбутися продавця-віщуна. Національна мережа юристів Японії особливо акцентувала увагу на тому факті, що Мун за допомогою своїх співробітників отримує від населення великі суми пожертвувань, що призводить до збіднення населення та концентрації грошей у нетрадиційній релігійній організації. Для захисту своїх співвітчизників національна мережа юристів Японії висунула Муну, керуючому центром Церкви Об'єднання у Кореї, вимоги про продаж в інтересах жертв частки власності, придбаної Церквою Об'єднання завдяки ошукуванню японців; припинити збір грошей і не примушувати до цього японських послідовників Муна [4].

За результатами цієї справи інформація, що міститься в книзі професора О. Дворкіна, визнана достовірною та такою, що відповідає дійсності.

Небезпечність тоталітарних сект виходить із кримінального забарвлення їх внутрішнього життя, що провокує вчинення злочинів членами сект. До фактів про злочини, вчинені членами тоталітарних сект, можна віднести і такі:

- 4 лютого 1997 р. колишній член секти АУМ Сінрікьо 31-річний Акіра Агамата був засуджений до 17 років позбавлення волі за вбивство бізнесмена у Осаці та за нанесення тілесних ушкоджень двом іншим людям за допомогою отруйного газу. Вбивство було вчинене за наказом лідера секти Секо Асахари, який запідозрив бізнесмена в тому, що він є агентом поліції;

- у березні 1997 р. 39 членів «Небесної брами» покінчили із собою на ранчо «Санта Фе», прийнявши смертельну дозу барбітуратів у поєднанні з алкоголем;

- у березні 1997 р. 5 членів секти «Ордеру сонячного храму» скоїли самогубство у Канаді;

- самогубство 8 жовтня 1998 р. 24 осіб – членів секти «Церква всесвітнього послання про останнє попередження» або «Доктрина братства», в Уганді;

- 23 листопада 1999 р. 5 членів релігійної секти неоп'ятидесятників з Алтаю (Якутія) засуджені міським судом за катування 10-річного хлопчика, який помер від побоїв.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, більш детальне вивчення й аналіз зарубіжного законодавства з протидії та попередження діяльності тоталітарних сект дасть змогу обґрунтовано, вмотивовано, толерантно, з урахуванням інтересів людей (як віруючих, так і атеїстів), нових релігійних організацій, традиційних релігій і, врешті-решт, держави створити нормативну базу, що сприяло б розвитку тих релігійних організацій, які дійсно збагачують духовний світ людини, та унеможливити виникнення таких, що занапащають життя людей.

Звісно, такі зміни не повинні відбуватися шляхом автоматичного копіювання, документи (норма, рекомендації) мають перероблятися з урахуванням історичної складової, етнічної самобутності, особливостей менталітету українського народу та української державності.

До того ж закордонний досвід дасть змогу уникнути помилок, які були допущенні при вирішенні питань протидії тоталітарними сектами, тобто маємо нагоду вчитись на чужих помилках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вайг Б. Ставлення держави до сект та «нових релігій». Досвід Німеччини / Б. Вайг // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 10. – С. 73 – 77.
2. Кузьменко А. Аналіз соціально-правової регламентації діяльності новітніх і нетрадиційних культів у конкурентній боротьбі з публічною посткомуністичною владою України / А. Кузьменко // Юридичний журнал. – 2006. – № 9. – С. 67 – 90.
3. Барах Л. Л. Вклад комиссии Картера в организацию службы охраны психического здоровья / Л. Л. Барах // Вісник Асоціації психіатрів України. – 1995. – № 2. – С. 45–57.
4. Александрова И. Честь и достоинство тоталитарных сект / И. Александрова, Г. Любарская // Адвокат. – 1998. – № 6. – С. 114–119.
5. Религия и закон. Сборник правовых актов с комментариями / сост. и автор А. Протопопов. – Москва : 1996. – С. 53–54.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2016.

Ирина Геннадьевна ЛУЦЕНКО

(Харьковский национальный университет внутренних дел,
Харьков, Украина)

**ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
ТОТАЛИТАРНЫХ СЕКТ И ПЕРСПЕКТИВЫ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НА
ТЕРРИТОРИИ УКРАИНЫ**

В статье предлагается рассмотреть опыт зарубежных стран по противодействию деятельности тоталитарных сект, которое проводится на уровне государства с помощью правоохранительных органов и общественных организаций. Указанный опыт поможет создать эффективные механизмы противодействия деятельности тоталитарных сект в Украине, поскольку в европейских странах намного раньше и государство, и общественность столкнулись с противоправными действиями тоталитарных сект, а также разрушительными последствиями их деятельности.

Ключевые слова: тоталитарные секты, религиозная сфера, законодательство, зарубежный опыт.

Iryna H. LUTSENKO

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

**INTERNATIONAL EXPERIENCE OF COUNTERING TOTALITARIAN SECTS
AND PERSPECTIVES FOR ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE**

The author of this article offers to consider international the experience of other countries in combating the emergence and counteraction of totalitarian sects' activities. Stated counteraction is held at different levels: in the field of legislation – within the Articles of the Constitution and while adopting the relevant legal acts regulating the sphere of religious life; in law enforcement activities – creation of special units and providing adequate powers to existing structural units; litigation – decision-making to refuse registration or to terminate the activities of a totalitarian sect; activities of NGOs– the formation of organizations that provide assistance to the victims of totalitarian sects or assistance to relatives who try to return people to their home and real life.

It should be noted that the experience of foreign countries in counteracting the activities of totalitarian sects for Ukraine will be important, as these countries have started much earlier to deal with this problem in general and with specific dangerous religious organizations that now try to curry favor in our country.

The study of international experience of combating the activities of totalitarian sects will provide possibilities: to prevent formation and prohibit existing dangerous religious organizations on legislative level; to improve the activities of law enforcement agencies; to provide appropriate professional assistance to victims; as well as to create grounded, motivated, tolerant, in the interests of people (both believers and atheists), new religious organizations, traditional religions and eventually the state the basis for the development of religious organizations that really enrich the spiritual world of a person and prevent the occurrence of such organizations that ruin the life of people.

Key words: *totalitarian sects, religious sphere, legislation, international experience.*